

EU A ZEMĚ V SOUSEDSTVÍ

Říjen 2024

ROZŠIŘOVÁNÍ EU

- Řada zemí v okolí EU má ambice do Unie vstoupit
- Rozšiřování a vyjednávání o něm je velmi silným nástrojem zahraniční politiky
- Země, které do EU chtějí vstoupit, jsou motivovány k reformám a ochotné spolupracovat

VÝCHODNÍ ROZŠÍŘENÍ EU

- Přineslo do Unie řadu států – názorové rozmělnění, přesun rovnováhy více na východ
- Dvě vlny – 2004 a 2007, pak Chorvatsko 2013
- Pro Rumunsko a Bulharsko jiné podmínky
- Unie na tyto státy působila už od 90. let, aby „nesešly ze správné cesty“
- Nyní vidět jisté dělení Východ x Západ

KODAŇSKÁ KRITÉRIA

- Vznik 1993, jasně daná kritéria, co musí stát splňovat, aby mohl vstoupit do EU
- Politická – institucionální stabilita, demokracie a právní stát, dodržování lidských práv
- Ekonomická – tržní hospodářství, konkurenceschopnost
- Acquis – schopnost dostát závazkům, včetně podílení se na HMU
- Kapacita EU nový stát přijmout

KONDITIONALITA A ČLENSTVÍ

- Členství v Unii velmi atraktivní
- V rámci přístupu musí státy přebírat evropské aquis
- Koncept „transformativní síly“ - „Power of attraction“ – Unie si členstvím dokáže vynutit reformy
- Možnost členství musí být uvěřitelná
- Pro mnoho zemí je v současné chvíli členství velmi vzdálené („far shot“) – Macron přišel s myšlenkou vícerychslostní Evropy

KANDIDÁTSKÉ ZEMĚ EU

- Černá hora (2010/2012 otevřeny přístupové rozhovory)
- Severní Makedonie (od 2005, blokováno Bulharskem, otevřeno až 2022)
- Island (2010/pozastaveno)
- Srbsko (2012/2014) – problém s Kosovem
- Turecko (1999/2005)
- Albánie (2014/záviselo na Makedonii - 2022)
- Bosna a Hercegovina (status prosinec 2022)
- Finančním nástrojem Instrument for pre-Accession Assistance (IPA)
- Zprávy o pokroku většinou spíše kritické

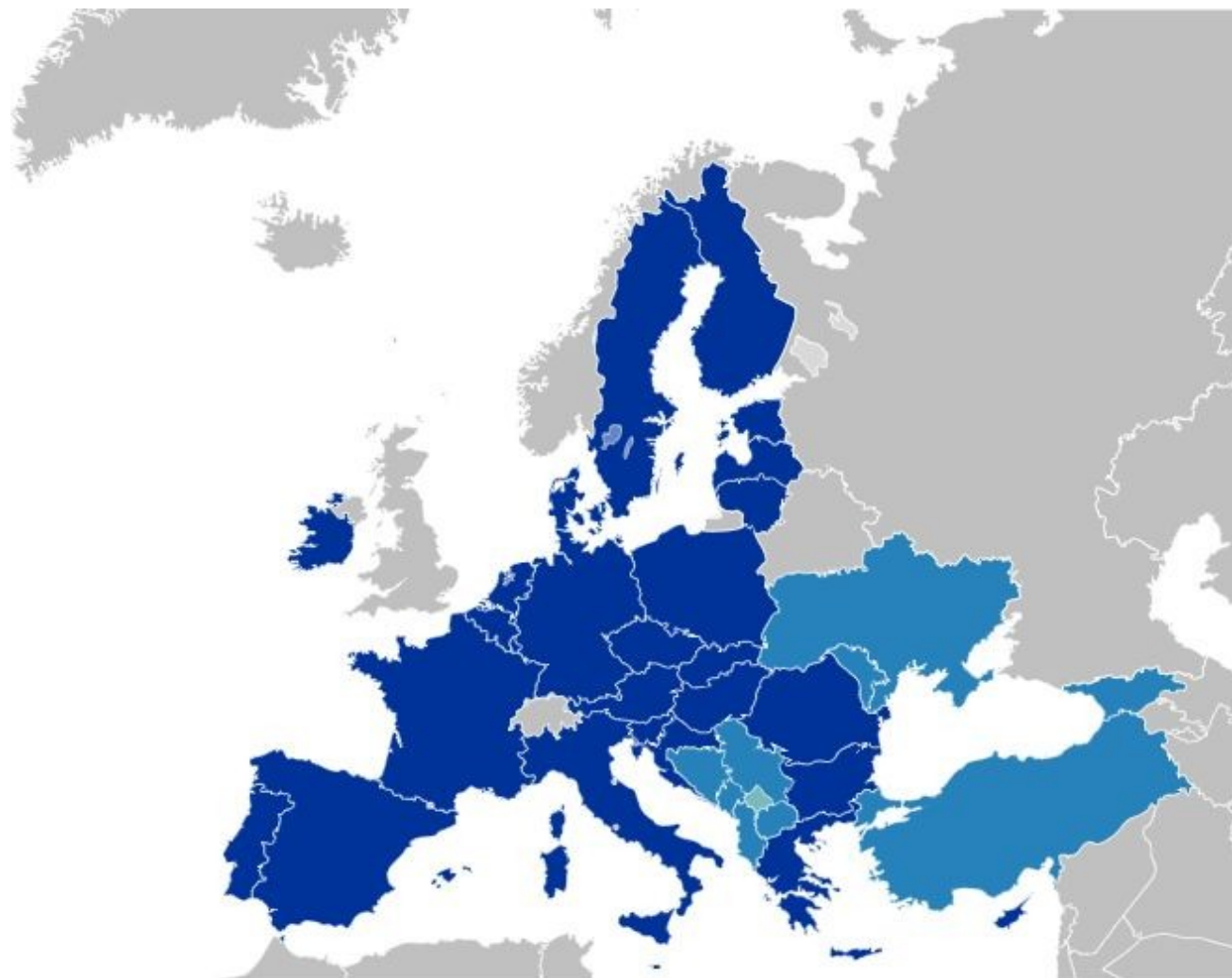

KANDIDÁTSKÉ ZEMĚ – NOVÁ VLNA

- Moldávie (červen 2022) – důsledek ruské agrese na Ukrajině, problém Podněstří a Gagauzsko
- Bosna a Hercegovina (status prosinec 2022)
- Ukrajina (prosinec 2022)
- Gruzie (prosinec 2023, v červenci 2024 pozastaveno kvůli politické situaci)

KANDIDÁTSKÉ ZEMĚ K 2024

PRAKTICKÝ PROCES ROZŠIŘOVÁNÍ

- Jádrem jsou přístupové rozhovory
- Screening
- Poté otevírány jednotlivé kapitoly
- Uzavírání kapitol

TURECKO

- Vztahy od 1963
- Partnerská země v NATO
- Aplikace 1987, kandidátská země od 1999
- Rozhovory prakticky neprobíhají
- Od 2016 zhoršené vztahy, ale zároveň existence migrační dohody
- Problém v oblasti demokracie
- Spory ve Středomoří – Řecko, Kypr
- Stále poměrně chudá země, nyní velké ekonomické problémy
- Velké zemědělství
- Islámská země

EU A ZÁPADNÍ BALKÁN

- 1991-1995 – válka na Balkáně
- Po válce zahájen tzv. regionální přístup a finanční pomoc skrze PHARE
- Snaha o bezpečnost a stabilitu
- 2000 – summit ve Feiře – zemím západního Balkánu přislíbena perspektiva členství
- Zahájen Stabilizační a asociační proces (SAP)
- Hlavním nástrojem Stabilizační a asociační dohody
- Země zapojeny do Nástroje předvstupní pomoci (IPA)
- Zrušena vízová povinnost

SUMMIT V BRDU

- V říjnu 2021
- Atmosféra poměrně skeptická
- Nedařilo se odblokovat otevření rozhovorů s Albánií a Makedonií
- “showcase of duplicity and double talk” (POLITICO)
- Krize politiky rozšiřování?
- Von der Leyen trvala na tom, aby slovo „rozšiřování“ bylo v závěrečné deklaraci
- Charles Michel v roce 2023 hovořil o referenčním roku 2030 pro vstup, ale Komise reagovala, že žádné konkrétní datum není

NÁSTROJ PŘEDVSTUPNÍ POMOCI

- Od roku 2007 sdružuje a nahrazuje předchozí parciální finanční programy (přes 10 mld EUR)
- 5 tématických oblastí:
 - 1) pomoc v přechodném období a budování institucí
 - 2) přeshraniční spolupráce (se zeměmi EU a ostatními kandidáty a potenciálními kandidáty)
 - 3) regionální rozvoj (rozvoj dopravy, životního prostředí a hospodářství)
 - 4) rozvoj lidských zdrojů (posilování lidského kapitálu a boj proti jakýmkoliv formám vyloučení ze společnosti)
 - 5) rozvoj venkova

EVROPSKÁ POLITIKA SOUSEDSTVÍ

- Vytvořena v roce 2004 jako rámec vztahů se sousedními zeměmi
- Prvním záměrem bylo kapitalizovat vztahy nových členských států se zeměmi Východní Evropy
- Požadavek jižních zemí EU na zařazení středomořských států
- Nakonec zahrnuje 16 zemí - Alžírsko, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzie, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Moldávie, Maroko, Palestina, Sýrie, Tunisko a Ukrajina
- Snaha stabilizovat státy v sousedství
- V zásadě se jedná o bilaterální vztahy mezi EU a danou konkrétní zemí

PRAKTICKÉ FUNGOVÁNÍ EPS

- Hlavním nástrojem jsou akční plány – programy konkrétních reforem v dané zemi v různých oblastech – demokracie, přístup na trh EU, justice a vnitro
- Prioritizace oblastí
- Monitorování pokroku
- Hlavním finančním nástrojem spolupráce je European Neighbourhood Instrument (ENI)

ENI

- Široké možnosti využití v oblasti politických, hospodářských i sociálních reforem
- Rozpočet pro roky 2014-2020 byl 15,4 miliard EUR – pro další období už integrováno do NDICI
- Finanční prostředky z něj nejsou svázány s případnou budoucí kandidaturou země do Unie

VÝVOJ EPS

- V souvislosti s arabským jarem reforma – princip „more fore more“
- V roce 2015 identifikovány 4 klíčové oblasti:
 - 1. Vláda práva, demokracie a lidská práva,
 - 2. Ekonomický rozvoj pro stabilizaci,
 - 3. Bezpečnost
 - 4. Migrace

EU A STŘEDOMOŘÍ

- Jeden s prvních regionů, se kterými ES navazovaly hlubší vztahy
- Zlomem rok 1995 – přijetí Barcelonské deklarace
- Multilaterální platforma pro spolupráci
- Politická, bezpečnostní, ekonomická, kulturní i sociální úroveň spolupráce

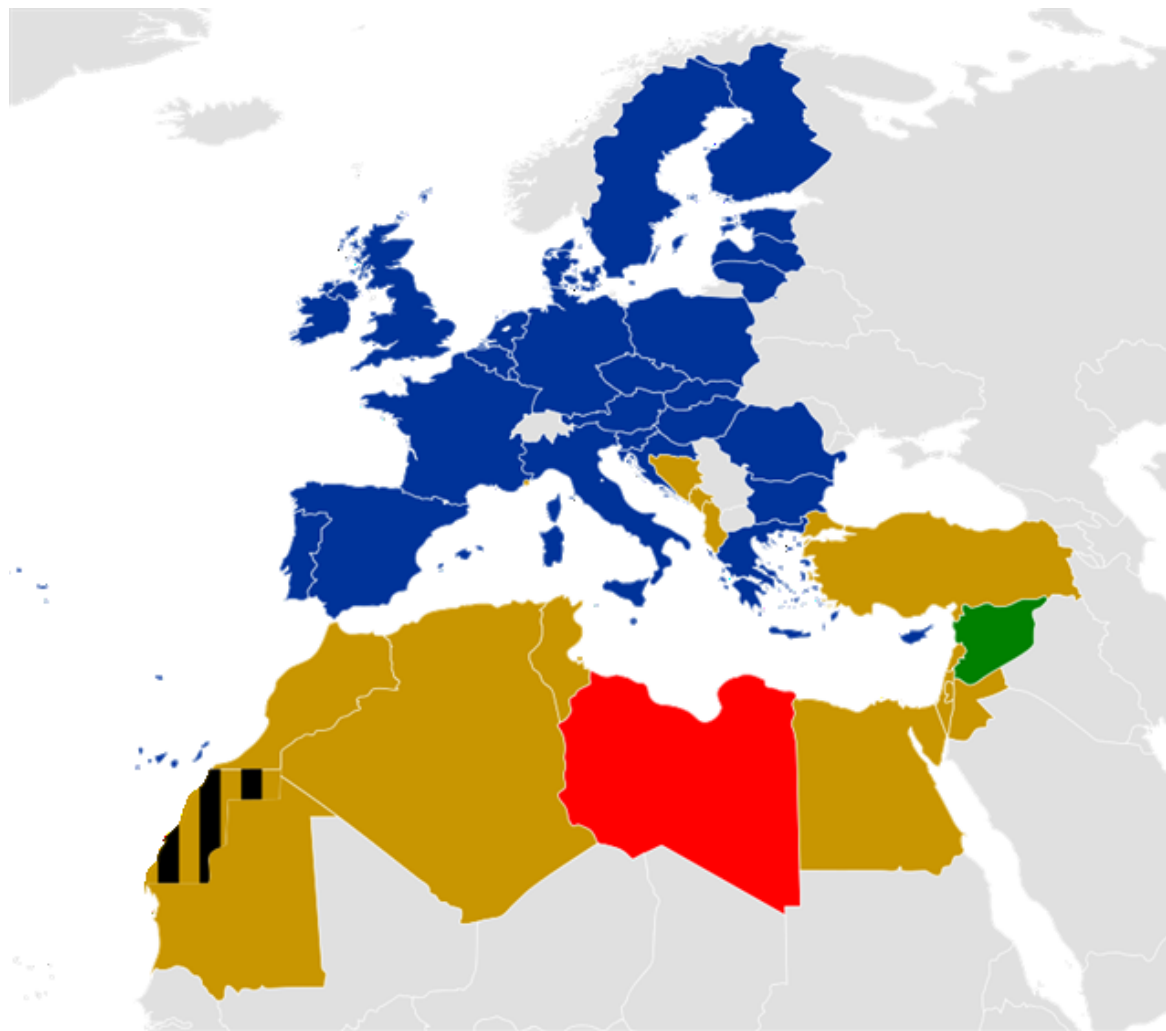

UNIE PRO STŘEDOMOŘÍ

- Navazuje na Barcelonský proces
- Vytvořena v roce 2008, idea Nicolase Sarkozyho – původně jen státy kolem Středozemního moře a mnohem užší vazby
- Turecko proti – bálo se alternativy k členství v EU
- Zahrnuje země EU, Maghrebu a Mašriku, Bosnu, Černou horu, Albánii a Mauritanii
- Výsledky spíše smíšené, spolupráce nutná
- Kamel (2020) – „doomed to work together and find common solutions“

UNIE PRO STŘEDOMOŘÍ

EU A MAGHREB

- Surovinově důležité země, především pro jih Evropy
- Lybijská ropa (pro Itálii 25% v roce 2009 – nyní velmi nízké objemy) a alžírský plyn (do Itálie)
- Spolupráce v oblasti migrace – Lybie, nyní Tunisko
- Spolupráce v oblasti boje proti terorismu – potenciálně nebezpečné země

EU A ARABSKÉ JARO

- Kondicionalita před AJ byla nedostatečná – peníze plynuly, reformy se nekonaly
- EU podporuje demokratické změny v regionu, nicméně především rétoricky
- Značný objem peněz pro tyto státy uvolňován v rámci Support to Partnership, Reform and Inclusive Growth Policy (SPRING)
- Sýrie – problémy EU dosáhnout společné pozice – nejmenší společný jmenovatel

EU A IZRAEL A PALESTINA

- EU ve většině dlouhodobě pro řešení ve formě dvou států
- Kritika osad
- EU součástí Kvartetu (spolu s USA, Ruskem a OSN)
- Přijetí Palestiny do OSN v roce 2012 evropské státy rozdělilo (ČR proti, UK a DE se zdržely)
- Evropská reakce na útoky z roku 2023 dost nejednotná – Švédsko, Španělsko, Irsko, Slovinsko uznaly Palestinu

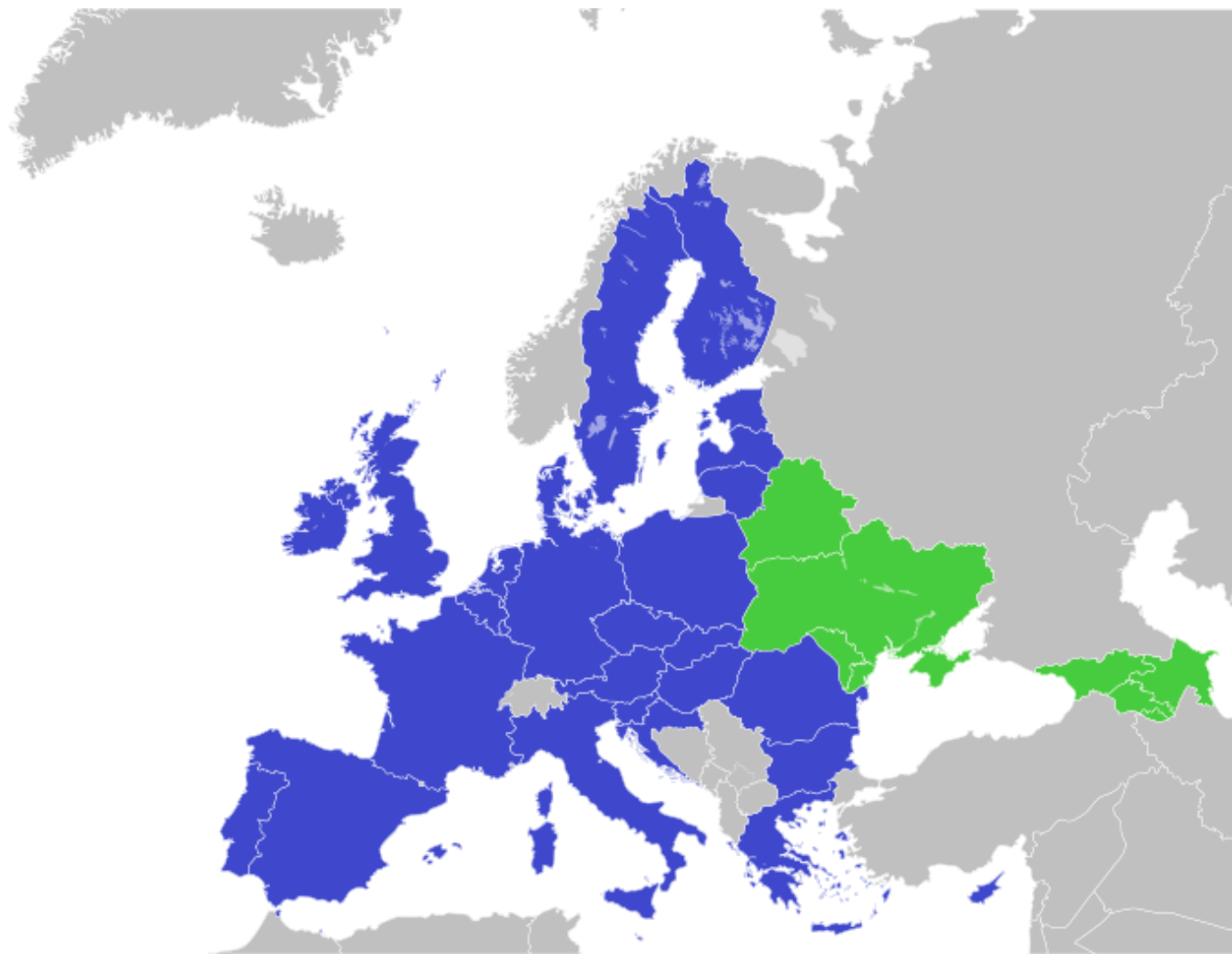

VÝCHODNÍ PARTNERSTVÍ

- Pokrývá 6 východních zemí (Ukrajina, Bělorusko, Moldávie, Gruzie, Arménie, Ázerbajdžán)
- Iniciováno Polskem a Švédskem
- Snaha tyto země politicky i ekonomicky stabilizovat
- Nyní velmi složité s ohledem na ruskou agresi na Ukrajině
- Nástroje – asociační dohody, FTA, volný pohyb osob
- Státy se hodně liší, těžko hledat společný postup
- Integrace bez členství?
- Soupeření s Euroasijskou unií? (členy Arménie a Bělorusko)

VÝCHODNÍ PARTNERSTVÍ

UKRAJINA

- Země mezi EU a Ruskem, dnes v otevřené válce s Ruskem
- V listopadu 2013 měla podepsat asociační dohodu – to by ji přiblížilo k EU – od roku 2014 přítomnost Rusů na Ukrajině
- Podpora hlavně od nových členských států
- Nizozemské odmítnutí přidružení Ukrajiny v dubnu 2016
- Nakonec asociační dohoda vstoupila v platnost v roce 2017
- Summit EU – Ukrajina v říjnu 2021 – závazek prohloubení ekonomické integrace a posílení politického přidružení
- Únor 2022 – ruský útok na Ukrajinu vedl k pomoci ze strany EU a nakonec i k získání kandidátského statusu

BĚLORUSKO

- Dlouhodobý problém s demokracií
- Vyvrcholení na podzim 2020 v souvislosti s volbami
- EU výsledky voleb neuznává
- Smart sankce na proponenty režimu
- Sektor bankovníctví, zbrojařství, potaš
- Problém migrace na bělorusko-litevské a bělorusko-polské hranici

SOUSEDNÍ STÁTY A MIGRACE

- Spolupráce se sousedními zeměmi je z hlediska migrace klíčová
- Tvoří nárazníkovou zónu
- Existence readmisních dohod
- Nejproblematičtější hranice byla dlouhodobě turecko-řecká – potřeba akce FRONTEX
- Otázka otevírání kanálů legální migrace
- Smlouva s Tureckem jako základ
- Bělorusko jako příklad migrace jako zbraně hybridní války

